

Το είχε πει ο ίδιος: «ακόμη και οι νεκροί δεν θα είναι ασφαλείς από τον εχθρό, αν νικήσει». Και περιέγραφε όχι μόνο τη δύναμη που έχουν οι κυρίαρχοι να γράφουν την ιστορία έτσι που να δικαιολογεί το παρόν της κυριαρχίας τους, αλλά και την τύχη κάθε έργου του πολιτισμού, κάθε θεωρίας και κάθε σκέψης που ερμηνεύεται έτσι ώστε να νομιμοποιεί τη νίκη των ισχυρών. Δεν είναι εύκολο το στοχασμό του Μπένγκιαμιν να τον επικαλεστεί κανείς σε μια υπεράσπιση του σημερινού κόσμου. Μια ορισμένη μεταμοντέρνα ερμηνευτική δοκιμάζει όμως να τον εντάξει στην προϊστορία ενός σύγχρονου ιστορικού σχετικισμού. Αφού το παρελθόν αποκτά νόημα μόνο στη σχέση του με ένα συγκεκριμένο παρόν, τότε κάθε εκδοχή του παρελθόντος έχει την ίδια αξία με οποιαδήποτε άλλη. Όμως ο Μπένγκιαμιν εκείνο που επιδιώκει είναι να καταστρέψει το λόγο των δυνατών, εκείνων που αφηγούνται το παρελθόν όπως τους βολεύει. Αν αναζητά κανείς στα περασμένα όχι αυτό που έγινε, αλλά αυτό που θα μπορούσε να γίνει, τότε τοποθετείται από την πλευρά αυτών που ηττήθηκαν, αυτών που αγωνίστηκαν ν' αλλάξουν την πορεία των πραγμάτων και δεν τα κατάφεραν. Στο όνομα αυτών που συνειδητοποιούν στον αγώνα τους την ίδια την υφή του ιστορικού χρόνου, υφή που χαρακτηρίζουν οι ρήξεις και οι ασυνέχειες, στο όνομα εκείνων προτείνει μια προσέγγιση της ιστορίας που αναζητά την ελπίδα στα περασμένα.

Τι απομένει από το πολυεπίπεδο και εν πολλοίς αποσπασματικό έργο του Μπένγκιαμιν; Πώς συναρθρώνονται η προβληματική του για το ρόλο της τέχνης με την κριτική του στην πολιτική πρακτική; Πώς μπορεί η σκέψη του να φωτίσει τις πλάνες εκείνου του μαρξισμού που πίστεψε στον κυρίαρχο μύθο της προόδου και παραδόθηκε στη φενάκη της εξελικτικής πορείας προς ένα μέλλον ελευθερίας; Πώς μπορούν οι τολμηρές γνωσιοθεωρητικές του κατασκευές να δώσουν στη διαλεκτική τη δύναμη να ψηλαφίσει στον υλικό κόσμο εγγραφές που αποκαλύπτουν τον αντιφατικό χαρακτήρα της νεωτερικότητας και του διαφωτιστικού της προγράμματος; Πώς η νεωτερική μεγαλούπολη μπορεί, σύμφωνα με το πιο φιλόδοξο εγχείρημα του Μπένγκιαμιν που έμεινε ατέλειωτο, να αποκαλύψει τις εντάσεις της νεωτερικής εμπειρίας, τα όνειρα που την τροφодότησαν, αλλά και τους εφιάλτες που τη στοίχειωσαν;

Και τι σημαίνει, μετά τον Μπένγκιαμιν, να μιλάς για τον Κάφκα ή τον Μπωντλαίρ, αυτούς τους λογοτέχνες που υπέδειξαν μέσα από μια γραφή αλληγορική τις μεταμορφώσεις της αλλοτρίωσης σε έναν κόσμο που ισχυρίζεται ότι νίκησε τις δεισιδαιμονίες με το φως του ορθού λόγου; Τι σημαίνει, μετά τον Μπένγκιαμιν, να ανατρέχεις στον Προυστ ή στον Φρόντ αναζητώντας στη συλλογική και την ατομική μνήμη όχι αναμνήσεις αλλά εγγραφές που μόνο η πλαγιοκόπηση των μηχανισμών της λήθης μπορεί να φέρει αποκαλυπτικά στο φως;

Ίσως ο Μπένγιαμιν να μας άφησε ένα έργο αποσπασματικό. Ίσως δίνοντας ο ίδιος πρόωρο τέρμα στη ζωή του, για να μην πέσει στα χέρια των ναζιστών, να μην μπόρεσε να οχυρώσει τις απόψεις του όσο ένας διανοητής που στην ασφάλεια ενός ακαδημαϊκού περιβάλλοντος δοκιμάζει την εσωτερική συνοχή ενός περίτεχνου νοητικού οικοδομήματος. Ίσως όμως το έργο του, που τόσο ανέδειξε τη σημασία της ασυνέχειας, του αποσπάσματος και του αποκαλυπτικού μοντάζ εικόνων ή παραθεμάτων, να υποδεικνύει μια ιδιαίτερη διανοητική στάση. Στο όνομα της ανθρώπινης χειραφέτησης χρειάζεται ν' αμφισβητήσουμε τους μύθους που νομιμοποιούν την κυριαρχία, αποσυναρμολογώντας τους, διασώζοντας στις πιο ταπεινές όψεις του υλικού κόσμου τη σπίθα του απελευθερωτικού ονείρου. Αυτός ο ιδιότυπος φυσιογνωμιστής της νεωτερικότητας, που αναζητούσε στην ευρηματικότητα των παιδιών και την εικονοκλαστική τέχνη των σουρεαλιστών τη δυναμική μιας νέας απελευθερωτικής επίγνωσης, ψηλάφιζε στον υλικό πολιτισμό αυτής της κοινωνίας την ίδια την υφή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Μπορεί άραγε μια τέτοια «διαφωτιστική» διαλεκτική του συγκεκριμένου να εμπνεύσει σήμερα ένα σύγχρονο ιστορικό υλισμό; Και μπορεί η αποκαλυπτική δυναμική της να επισημάνει τις δυνατότητες του παρόντος μελετώντας τις απραγματοποίητες προοπτικές του παρελθόντος;

Στο τεύχος αυτό της Ουτοπίας δοκιμάσαμε να τροφοδοτήσουμε τη συζήτηση για το έργο του Μπένγιαμιν γνωρίζοντας ότι διανύουμε μια εποχή κρίσιμη, μια εποχή που αναμετρώνται βίαια το όνειρο και ο εφιάλης. Η επικαιροποίηση του έργου του αποτελεί έτσι όχι μια επιταγή κάποιας διανοητικής μόδας, αλλά αίτημα ισχυρό, στην προοπτική της επαναδιατύπωσης του απελευθερωτικού οράματος. Και, ανεξάρτητα από τις ιδιαίτερες απόψεις τους, τα κείμενα του αφιερώματος εκείνο που διασώζουν από το έργο του Μπένγιαμιν, ένα έργο γεμάτο «σήματα κινδύνου», είναι ίσως, πάνω απ' όλα, τη δύναμή του «ν' αναζωπυρώνει στα περασμένα τη σπίθα της ελπίδας».

Σημείωση: Μέχρι τώρα κρατήσαμε για ευνόητους λόγους πολύ χαμηλά την τιμή της ΟΥΤΟΠΙΑΣ. Η άνοδος του κόστους παραγωγής και διακίνησης μας υποχρέωσε να κάνουμε μια μικρή αύξηση της τιμής του περιοδικού. Αλλά και παρά την αύξηση αυτή, η τιμή της ΟΥΤΟΠΙΑΣ παραμένει σημαντικά χαμηλότερη από την τιμή που θα επέβαλε το κόστος της. Ελπίζουμε ότι σ' αυτό θα συμφωνήσουν οι αναγνώστες μας και θα συνεχίσουν να στηρίζουν την προσπάθειά μας και να διαδίδουν την ΟΥΤΟΠΙΑ στο περιβάλλον τους.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ